

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-109>

УДК 811.111'159.923

Северина Г.Г., Тараненко Л.І.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯ РІЗНИХ ТИПІВ ОСОБИСТОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Анотація. Статтю присвячено вивченню закономірностей впливу психологічних характеристик людини на організацію її мовлення та особливості її комунікативної поведінки. На підставі аналізу низки теоретичних й експериментальних джерел підтверджено існування як мінімум двох моделей мовленнєвої поведінки індивіда, притаманних, відповідно, інтровертам і екстравертам. За результатами проведення лінгвістичного й корпусного аналізів промов представників екстра- й інтровертивних типів особистості встановлено диференційні ознаки лінгвостилістичного оформлення їхнього мовлення, а саме: відображення засобами усіх рівнів мови егоцентричної/альтруїстичної комунікативної поведінки мовця, його відкритості / замкнутості у процесі спілкування та впевненості / невпевненості під час висловлювання своєї думки; синтаксичне ускладнення / подрібнене членування мовленнєвого потоку; надмірне / недостатнє вживання емоційно-забарвленої лексики.

Ключові слова: мовні засоби, мовлення, психотип, особистість, екстраверт, інтроверт.

Severyna Halyna, Taranenko Larysa

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

LINGUO-STYLISTIC CHARACTERISTICS OF DIFFERENT PERSONALITY TYPES' SPEECH (A STUDY BASED ON THE ENGLISH LANGUAGE MATERIAL)

Summary. The article deals with the individual's psychological characteristics that influence the organization of his/her speech in general and communicative behavior in particular. The paper points out that the communicative behavior of each of the personality types is different, since the individual's psychological characteristics affect not only the patterns of his/her speech flow, but also the processes of perception and understanding of other communicants. The existence of at least two models of individual's speech behavior, i.e. introverts and extroverts, has been confirmed on the basis of the analysis of various theoretical and experimental studies carried out within the frameworks of philosophical, psycho-neurological, psychoanalytical and psycho-sociological approaches to the consideration of different psychological types of personalities. Ten speeches of Barack Obama, the 44th President of the United States, amounting to 25,898 words, served as the data for the linguistic analysis of an introverted type of personality, while the speeches of Ken Robinson, a scholar in the field of education, represented the material for the study of linguo-stylistic characteristics of an extraverted personality type. According to the results of linguistic and corpus analyses of the speech of extra- and introverted personality types' representatives, the authors singled out the differential lingual features of their speech, namely: specific interaction of different levels' language means realizing the speaker's egocentric (extraverts) / altruistic (introverts) attitude in the process of communication, his/her open / reserved demeanor as well as confidence / uncertainty in expressing the opinion; the use of complex syntactic structures / division of speech flow into short syntagms, overuse / scanty amount of emotionally-colored lexemes. The results of the carried out analysis open new vistas for studying the psycho-energetic aspect of the interaction of linguo-stylistic, prosodic and paralinguistic means in expressing the intro- and extraverted speakers' emotional state.

Keywords: psycholinguistics, language, speech, thinking, psychological type, personality.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістична наука характеризується міждисциплінарним спрямуванням дослідження закономірностей мовленнєво-мисленнєвої діяльності людини з комунікативно-когнітивних та функційно-прагматичних позицій, що дозволяє враховувати не лише обставини спілкування, але й індивідуальні особливості мовців. При цьому пріоритетним у лінгвістиці сьогодення є встановлення особливостей взаємодії низки соціокультурних і психофізіологічних чинників, які здійснюють вплив на перебіг комунікативної діяльності мовця. У зв'язку з цим, важливим стає виявлення закономірностей реалізації індивідуально-маркованих засобів мови, використання яких притаманне кожному конкретному комуніканту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мова й мовлення як невід'ємна складова духовного буття особистості, що забезпечує її пізна-

вальні й суспільні потреби, перебуває в центрі уваги дослідників ще з давніх часів [10, с. 191]. Саме тому представники гуманітарних напрямів знання вивчають різні аспекти мовного вираження індивідуальних характеристик людини, зокрема просодичну організацію емоційного мовлення, характерну для представників різних соціокультурних рівнів (А.А. Калита [5], Т.В. Янчева [18]), закономірності реалізації мовлення різними типами особистості (Адріан Фернґем [21], Жан-Марк Девейл [21], Віллем Левельт [27], В.П. Белянін [1], К.Ф. Седов [12], А.Ю. Болшова [2], Т.Н. Ушакова [14], С.І. Куранова [8]), специфіку мовного відображення емоційного стану людини (І.П. Шкуратова [16]), психолінгвістичні аспекти тексту, проблеми породження і сприйняття мовленнєвого повідомлення, а також як індивідуальні особливості автора тексту впливають на характер тексту [1, с. 20–38] тощо.

Водночас існуючий доробок залишає відкритим питання моделювання комунікативної поведінки, властивої різним психологічним типам особистості, та обґрунтування чинників варіативного вживання ними комплексу мовних засобів у реальних ситуаціях спілкування.

Тому **метою** започаткованої праці є встановлення лінгвостилістичних особливостей актуалізації англійського мовлення різними психологічними типами мовців.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення цього питання проаналізуємо, насамперед, існуючі в лінгвістиці та суміжних з нею дисциплінах визначення психотипу особистості. Згідно з академічним визначенням, прийнятим у психології, поняття «психологічний тип» позначає різні групи індивідів, які відрізняються певними якісними ознаками [3, с. 192]. Іншими словами, психотип – це індивід, який має свої певні психічні властивості (темперамент, характер, здібності) та пізнавальні особливості (відчуття, мислення, сприймання, пам'ять, увага). Досліджуючи «психотип» особистості крізь призму його комунікативної поведінки, мовознавці розглядають людину не просто як виразника інформації, а як мовну особистість з індивідуальними характеристиками, які репрезентують її «мовну й комунікативну компетенцію», вміння створювати, передавати та сприймати вербальні повідомлення [4, с. 25; 13, с. 596]. У свою чергу, Ю.В. Караулов визначає мовну особистість як *homo loquens* (людина, що говорить), яка має структурно впорядкований набір мовних здібностей і можливостей та здатна отримувати й відтворювати мовленнєві повідомлення [7, с. 71]. Спираючись на ці визначення, можна узагальнити, що кожна мовна особистість відрізняється специфічними ознаками не лише поведінки, але й мовлення.

У залежності від підходів до визначення психотипу, різняться й класифікація типів мовної особистості, які здійснюють безпосередній вплив на її вибір мовних засобів і стратегії комунікативної поведінки. Так, відомо, що першим, хто класифікував особистості за проявом характеру, був грецький вчений Гіпократ, який диференціював людей за темпераментом та їхніми фізичними характеристиками на сангвініків, холериків, меланхоліків і флегматиків. Такий підхід поділяв і Іммануїл Кант, який додав до опису цих типів темпераменту ще й психологічний стан душі людини [6, с. 93–94].

На відміну від І. Канта, німецький психіатр Карл Леонгард виокремив типи характеру й темпераменту, які можуть бути одночасно притаманні різним особистостям. Він зауважив, що акцентуація – це «індивідуальні риси, які мають тенденцією до переходу в патологічний стан» або й більш виражений прояв з огляду на інші риси. До різновидів характеру особистості як одну з властивостей її психологічного типу він відніс такі чотири типи: застрягаючий, педантичний, демонстративний та збудливий [9, с. 24–38]. Поділяючи типи особистості за темпераментом, він виокремив шість різновидів її акцентуацій: гіпертимічний, дистимічний, афективно-лабільний, афективно-екзальтований, емотивний та тривожний типи особистості [9, с. 29–31]. При цьому він наголошував, що кожен тип має свої характеристики та властивості. Так, наприклад,

застрягаюча особистість не терпить заперечень, найчастіше буває занадто образливою, вирізняється злопам'ятністю (хоча сама цього не визнає), завищеним почуттям справедливості (найчастіше по відношенню до себе), є досить цілеспрямованою, часто досягає високого службового становища, яке не завжди відповідає її освіті, проте її кар'єрному зростанню заважають постійні конфлікти з оточуючими [9, с. 24]. На відміну від застрягаючого типу, гіпертимічний тип репрезентує жвава й життєрадісна людина, яка одразу привертає до себе увагу. У професійній сфері такі люди вирізняються винахідливістю й різноманітними ідеями, але часто можуть змінювати місце роботи чи сферу діяльності та впадати в депресію у складних ситуаціях [9, с. 29–30]. Зазначається, що особистість як психотип може поєднувати в собі і застрягаючий, і гіпертимічний типи, оскільки перший належить до характеру, а другий до темпераменту, тобто особистість може бути інтровертом із застрягаючим типом характеру та гіпертимічним темпераментом.

Ще однією теорією особистісної психологічної поведінки є теорія Еріха Фрома, німецького психолога й основоположника неофрейдизму, який на основі психо-соціологічного методу виокремив п'ять типів характеру [15, с. 79]. Він обґрунтував це тим, що людина має непродуктивну (рецептивна, експлуаторська, накопичувальна, ринкова) та продуктивну орієнтації характеру. Під орієнтацією він мав на увазі засоби, які людина залучає під час процесу асиміляції (придбання та споживання речей) й соціалізації (зв'язок з іншими людьми та собою) із зовнішнім світом [15, с. 74].

При цьому найвідомішою на сьогодні залишається теорія Карла Юнга, який, окрім багатьох диференційних рис у психологічній поведінці людини, виокремлював дві основні: екстраверсію та інтроверсію. Він зазначав, що для одного типу особистості життя обумовлене об'єктивністю предмета, для іншого – внутрішня енергія стає вирішальною, що й дозволило йому говорити про екстравертивні й інтровертивні типи особистості. К. Юнг також стверджував, що людина не може бути «чистим» екстравертом чи інтровертом, оскільки їй властиві обидва принципи екстраверсії та інтроверсії в силу її психологічної природи, але значна перевага якихось властивостей дає можливість віднести її до певного психологічного типу [17, с. 29–30]. У ході дослідження він спирался на раціональні (мислення і почуття) та ірраціональні (відчуття й інтуїція) функції психіки індивіда [17, с. 33]. Беручи до уваги поведінку екстраверта, К. Юнг зазначав, що загальна установка його свідомості полягає в орієнтуванні на зовнішні фактори та привалювання об'єктивованої установки, відповідно до яких людина намагається жити, мислити, діяти тощо. Тому екстраверти, згідно з його теорією, є відкритими особистостями, орієнтованими на зовнішній світ [17, с. 406–407]. На відміну від них, інтроверти зосереджують свою увагу на суб'єктивності, навіть при наявності певних зовнішніх (об'єктивних) факторів, суб'єктивна детермінанта буде переважати [там само, с. 455]. Інтроверти більш замкнуті та частіше віддаляють себе від дійсності, що робить їх поведінку незрозумілою навіть для найближчого оточення [17, с. 487–489].

Рис. 1. Фрагмент систематизації підходів до виокремлення психологічних типів особистості [6; 9; 15; 17]

Викладені вище наукові погляди щодо різновидів психологічних типів особистості було узагальнено нами у вигляді класифікації підходів до їхнього розгляду, представлені на рис. 1.

З рисунка видно, що типи особистості розглядаються традиційно у психології й філософії у межах екзистенціального, психоневрологічного, психоаналітичного та психо-соціологічного підходів, згідно з якими різні типи особистості сприймають світ по-різному, оскільки їхнє мислення має контрастивні ознаки. Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що комунікативна поведінка кожного з типів особистості буде відрізнятися, оскільки психологічні характеристики індивіда впливають не лише на мовленнєві моделі його поведінки, але й на розуміння і сприйняття його іншими учасниками комунікації.

Отже, ми набуваємо підстав для припущення, що в мові взагалі та в англійській мові зокрема, існують як мінімум дві моделі мовленнєвої поведінки, притаманні, відповідно, інтровертам і екстравертам.

Розглядаючи закономірності впливу типу особистості на реалізацію її мовлення, слід згадати працю Е. Сепіра «Speech as a Personality Trait» [29, с. 894–895], у якій ще на початку ХХ ст. ішлося про доцільність диференціації мовлення на п'ять рівнів залежно від темпераменту людини, її виховання, соціальних установок тощо. Найнижчим рівнем характеристики мовлення Е. Сепір уважав тембральне забарвлення голосу мовця, яке, на його думку, є інструментом впливу на слухача [там само, с. 894–895]. До другого рівня він відносив голосову динаміку, складовими якої є тональні, ритмічні й темпоральні ознаки мовлення. При цьому автор поділяв зазначені ознаки на індивідуальні та ті, які людина набуває в процесі соціалізації [там само, с. 898–900]. Третій рівень специфіки мовленнєвої діяльності індивіда охоплює його мову, яка відображає і характер особистості, і його стан у соціумі [там само, с. 901]. Важливим Е. Сепір уважав четвертий рі-

вень оцінки мовлення, до якого він відносив лексичне наповнення, оскільки його варіативність значною мірою залежить від індивідуальних характеристик особистості. На п'ятому рівні автор розглядав індивідуальний стиль мовлення, який він трактував як «мовленнєву повсякденність», що характеризує людину [там само, с. 902–903].

Даючи загальну оцінку мовлення екстравертивних і інтровертивних типів особистості, дослідники зазначають, що екстраверти зазвичай говорять набагато більше, ніж інтроверти та реалізують свої думки абстрактними реченнями, намагаючись описово відповідати на конкретні питання [26]. Мовлення екстравертів є здебільшого прискореним з притаманними йому флуктуаціями тонального рівня, темпу, гучності й ритмічної структури [24, с. 363]. На відміну від екстравертів, інтроверти як замкнуті особистості позбавлені жаги до спілкування та вираженого потягу до комунікативного процесу. Їхнє мовлення не вирізняється варіативністю, а темп переважно одноманітний [30, с. 13].

Розгляд лексико-граматичного оформлення мовлення цих двох психологічних типів особистості також свідчить про їхню суттєву відмінність. Так, екстравертивний тип особистості вживає лексичні одиниці, що свідчать про його відкритість, відвертість та легку адаптивність до будь-яких життєвих ситуацій, у тому числі й комунікативних [26]. Оскільки екстраверти оформлюють своє мовлення переважно у межах норм розмовного стилю, їх відносять до так званого типу мовців із середнім заповненням мовлення літературною лексикою, де приваляють розмовно-фамільярний рівень вербальної реалізації. Показною відмінністю мовленнєвої поведінки типів особистості з екстраверсією слугує також часте використання просторіч [12, с. 242–243].

Як зазначалося вище, особистості з екстраверсією є більш впевненими і відкритими у спілкуванні, тому вони часто використовують слова та модальні дієслова, які передають високу ступінь їхньої впевненості та прагнення переконати співрозмовника у своїй правоті, наприклад: *it*

must be, always, it is obvious, I'm hundred percent sure, I'm pretty sure, I'm positive [20]. Такий психологічний тип людей оперує переважно емоційно забарвленими лексичними одиницями з позитивною конотацією. Крім того, з'ясовано [28, с. 460–461], що, на відміну від інтровертів, екстравертивний тип особистості використовує у спілкуванні здебільшого дієслова, прислівники і займенники. Оскільки екстраверти є більш відкритими та впевненими у собі, вони являють собою менш егоцентрично спрямованих індивідів, які вживають форми першої особи множини у всіх відмінкових варіаціях (*we, our, us, ours*). Дослідники також дійшли висновку, що особи з внутрішнім потягом до екстраверсії тяжіють до використання структур зі словами *want, need* та *be able to* для вираження майбутніх подій, що демонструє впевненість мовця у своїх майбутніх діях [24, с. 366–367].

На відміну від впевнених у собі екстравертів, протилежний тип особистості виражає себе інакше в мовленні. Основним з ключових критеріїв вербаліки інтровертів є офіційність їхньої комунікативної поведінки. Інтровертивні особистості завжди насичують своє мовлення етикетними нормами, фатичними висловлюваннями, довгими складнопідрядними реченнями [12, с. 252]. Як зазначалося раніше, вони є більш суб'єктивними у мовленні, зосередженими на власному «я», тобто належать до егоцентрично орієнтованих комунікантів, що на лексичному рівні відображається частотною актуалізацією відмінкових форм першої особи однини (*my, mine, me, I*) [11, с. 42]. Ще однією з ознак передачі егоцентричності на лексичному рівні є застосування у мовленні протиставних сполучників: *можже я неправий, але.../ нехай мене розкритикують, але.../ це моя особиста думка, але* [11, с. 43]. В англійській мові побідні речення матимуть таке лексичне оформлення: *I don't want to be blame, but..., I don't know if it will work, but...*. Оскільки такі особистості демонструють свою невпевненість та завжди намагаються ретельно підбирати лексичні одиниці, вони висловлюють свою думку досить обережно й використовують слова невпевненості: *можливо, напевно, я невпевнений, але..., вірогідно* [26]. В англійській мові інтроверти часто використовують модальні слова, які можуть передавати сумніви під час конкретної комунікативної ситуації: *maybe, likely, possibly, might, occasionally, perhaps, I think, it seems, it may appear, preferably* [20, с. 7]. Мовлення інтровертивних типів особистості характеризується більш складними граматичними конструкціями, вживанням різних частин мови у межах одного речення, перенасиченим використанням артиклів (*the/a*), великою кількістю заперечних слів з негативною конотацією та допоміжних дієслів з заперечною часткою (*do not, does not, should not*) [28, с. 461]. На позначення майбутніх подій вони найчастіше вживають конструкції *trying to* чи *to be going to*, які відображують вагання [24, с. 367].

Проілюструємо викладену вище специфіку мовлення інтровертивної особистості на прикладі промов Ілона Маска [23], якого, згідно з оцінкою психологів, можна вважати індивідом, у характері й темпераменті якого превалюють інтровертивні ознаки.

Прикладом прояву невпевненості й замкненості Ілона Маска може слугувати таке речення: *So, in the next half hour or so, we're going to spend some time exploring your vision for what an exciting future might look like, which I guess makes the first question a little ironic: Why are you boring?*

Наведене речення демонструє декілька факторів інтровертивного мовлення Ілона Маска: використання конструкції *going to* та модального дієслова *might* як показників невпевненості; егоцентричне орієнтування мовця (*I guess*); синтаксичне ускладнення мовлення складним поширеним реченням.

Ще одним підтвердженням інтровертивного типу особистості Ілона Маска є часте використання протиставних речень і сполучників (*So, I don't know...but*), яке відображає його невпевненість: *So, I don't know if people noticed it in the video, but there's no real limit to how many levels of tunnel you can have.*

Оскільки світ інтровертів спрямований всередину індивіда на власне «Я», їхній егоцентризм часто проявляється у спілкуванні за рахунок частого використання конструкції *I think: I think there's no real length limit. You could dig as much as you want. I think if you were to do something like a DC-to-New York Hyperloop, I think you'd probably want to go underground the entire way because it's a high-density area.*

Розглянемо далі типові ознаки мовлення екстраверта на прикладі виступів Кена Робінсона – дослідника в освітній галузі [22; 25; 31; 32]. Перше, що привертає увагу, це неофіційний стиль оформлення його мовлення, незважаючи на офіційність ситуації: *Good morning. How are you? It's been great, hasn't it? I've been blown away by the whole thing. In fact, I'm leaving.* Це речення демонструє використання мовцем просторіч та розмовно-фамільярної лексики для створення ефекту мовної гри. Крім того, його виступи вирізняються наявністю інтерогативних речень як засобу емпатизації повідомлення, що також є підтвердженням його екстраверсії: *I have an interest in education — actually, what I find is everybody has an interest in education. Don't you? But if you ask about their education, they pin you to the wall. Because it's one of those things that goes deep with people, am I right?, I mean, Sirena last night was a marvel, wasn't she?, What these things have in common is that kids will take a chance. If they don't know, they'll have a go. Am I right?* Мовлення Кена Робінсона як типового екстраверта є також багатим на емоційно-оцінну лексику: *I heard a great story recently — I love telling it — of a little girl who was in a drawing lesson; Great teachers do that, but what great teachers also do is mentor, stimulate, provoke, engage; And people can spend an awful lot of time discussing education without ever discussing learning.*

Викладене вище та попередній аналіз промов екстра- та інтровертів дозволили нам узагальнити лінгвістичні характеристики мовлення, притаманного екстра- та інтровертивним типам особистості (див. табл. 1).

Розглядаючи специфіку комунікативної поведінки різних типів мовців під кутом зору участі засобів усіх рівнів мови (див. табл. 1), є сенс у виконанні аналізу, спрямованого на встановлення

Лінгвістичні характеристики мовлення екстравертів та інтровертів [17; 21; 28]

Екстравертний тип	Інтровертний тип
Загальна характеристика	
Контактує та знаходить спільну мову з іншими учасниками комунікації, відкритий, життєрадісний	Замкнений, не схильний брати участь у комунікативному процесі, сором'язливий
Синтаксичний рівень	
Прості речення, неускладнені ніякими членами речення, надлишкова вербалізація, неофіційний стиль спілкування	Довгі речення складної структури, які наповнені академічною лексикою офіційної сфери спілкування
Лексичний рівень	
Емоційно-забарвлена лексика, вживання просторіч	Позбавлена емоційності лексика, привалюють слова невпевненості
Просодичні засоби	
Швидкий темп, варіативний ритмічний малюнок, мало пауз або паузи, заповнені невербалікою	Однотипний ритмічний малюнок, стриманість мовлення, паузи хезитації, повільний темп

закономірностей їхньої взаємодії у мовленні інтровертів та екстравертів. Для цього нами було проаналізовано мовлення представників інтровертної та екстравертної типів особистості.

Матеріалом для вивчення мовлення інтровертної особистості слугували десять промов [19] 44 президента Сполучених Штатів Барака Обами за період його президенства (2014–2016 роки), загальним обсягом 25 898 слів.

На першому етапі дослідження було проведено корпусний аналіз ілюстративного матеріалу. Відповідно до наявних класифікацій корпусів, аналізований матеріал можна описати як конкретний, морфологічний (тегований), письмовий, одномовний, спеціалізований, публіцистичний, закритий, статичний, сучасний (в синхронії). Перший крок дослідження передбачав підтвердження егоцентричного спрямування мовлення Б. Обами (рис. 2). Шляхом аналізу було з'ясовано, що президент вживав особовий займенник *I* 359 разів, його форми *me*, *my*, *mine* – 98 разів, що лише частково доводить інтровертність його особистості.

На наступному етапі дослідження було розглянуто частоту використання Б. Обамою слів невпевненості. Як уже зазначалося, інтровертний тип особистості має схильність суб'єктивного сприйняття предметів навколишнього світу. Тому інтроверти намагаються ретельно відбирати лексичний матеріал, оскільки вони, як правило, ви-

словлюють свою думку обережно, вживаючи слова з конотацією невпевненості, на кшталт: *maybe*, *likely*, *possibly*, *might*, *occasionally*, *perhaps*, *I think*, *it seems*, *it may appear*, *preferably* (див. рис. 3).

Як видно з рисунка, корпусний аналіз виявив поодинокі вживання (22 рази) модального дієслова *may*, який слугує маркером невизначеності та сумніву мовця, у той час, як слова *perhaps* і *possibly* взагалі не є характерними для Б. Обами, що спростовує твердження про інтроверсію його особистості.

На останньому етапі аналізу шляхом застосування програми *Regex* нами було розглянуто лексичний склад промов Б. Обами (рис. 4), що, як відомо, суттєво відрізняється в інтровертів та екстравертів. Згідно з результатами попередніх досліджень, інтроверти схильні вживати в реченнях більше іменних частин мови, ніж дієслів. Нами було з'ясовано, що Б. Обама використав іменники 5208 разів, прикметники – 1948, прийменники – 3073, а вживання ним дієслів було зареєстровано 3424 рази. Таким чином, можна зробити висновок, що Б. Обама має інтровертний характер, доводячи це тим, що частота вживання іменників (5208) вища, ніж дієслів (3424).

Як свідчать результати виконаного аналізу, інтроверсія Барака Обами не така очевидна, як стверджують психоаналітики. З точки зору лінгвістичних характеристик його мовлення, він лише частково підтвердив інтровертну при-

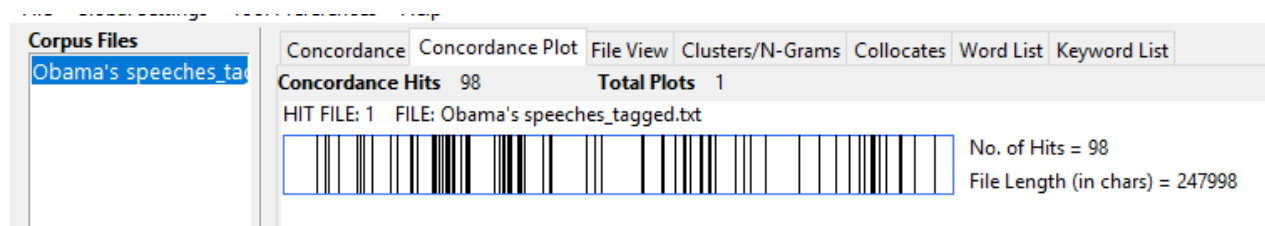

Рис. 2. Фрагмент корпусного аналізу ступеня прояву егоцентричності у мовленні Б. Обами

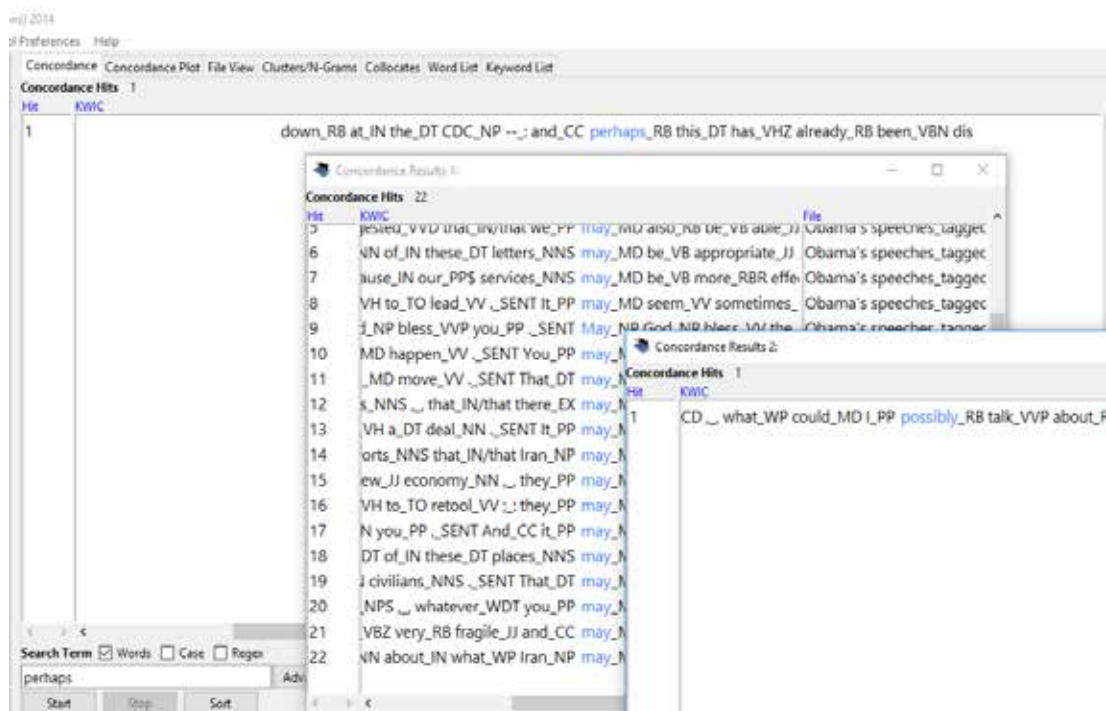

Рис. 3. Фрагмент корпусного аналізу частоти використання слів-маркерів невпевненості

Рис. 4. Фрагмент корпусного аналізу характеристики лексичного складу промов Б. Обама

роду своєї особистості. Інтроверсія Б. Обама підтверджується лише переважанням у його промовах іменних частин мови над дієсловами, у той час, коли вживання слів та модальних дієслів невпевненості не дають підстав назвати Б. Обаму інтровертивним типом у чистому вигляді.

Подібним чином було виконано й корпусний аналіз промов дослідника в сфері освіти Кена Робінсона [22; 25; 31; 32], якого відносять до екстравертивного типу особистості. Матеріалом для аналізу слугували його промови, представлені на платформі TED: “Do schools kill creativity?”, “How to escape education’s death valley”, “Changing education paradigms” та “Bring on The Learning Revolution” загальним обсягом 9 997 слів. Відповідно до всіх його класифікацій, корпус також може бути описаний як конкретний, морфологічний (нетегований), письмовий, одномовний, спеціалізований, публіцистичний, закритий, статичний, сучасний (в синхронії).

Хоча невербальна поведінка К. Робінсона під час виголошення промов та манера жестикулю-

вання є досить стриманими, екстравертивність його особистості можна підтвердити на лінгвістичному рівні, зокрема за рахунок частотного вживання слів-маркерів його впевненості та переконливого звучання (див. рис. 5).

Як видно з рисунка, мовець використовує дієслово *have to* як слово впевненості та рішучості набагато більше, ніж модальне дієслово *might*, що є підтвердженням його екстравертивної природи. Більш того, фрагмент демонструє переважне використання К. Робінсоном займенників першої особи множини (*we, our, us*), підкреслюючи його менш егоцентрично-спрямовану особистість, а отже й екстраверсію його характеру.

Крім того, на основі інформації, отриманої на базі теоретичного обґрунтування комунікативної поведінки цього типу особистості, з’ясовано, що люди з екстраверсією схильні вживати в їхніх промовах багато питальних речень для емпізації повідомлення та впливу на аудиторію. Побідна тактика притаманна й виступам Кена Робінсона (див. рис. 6).

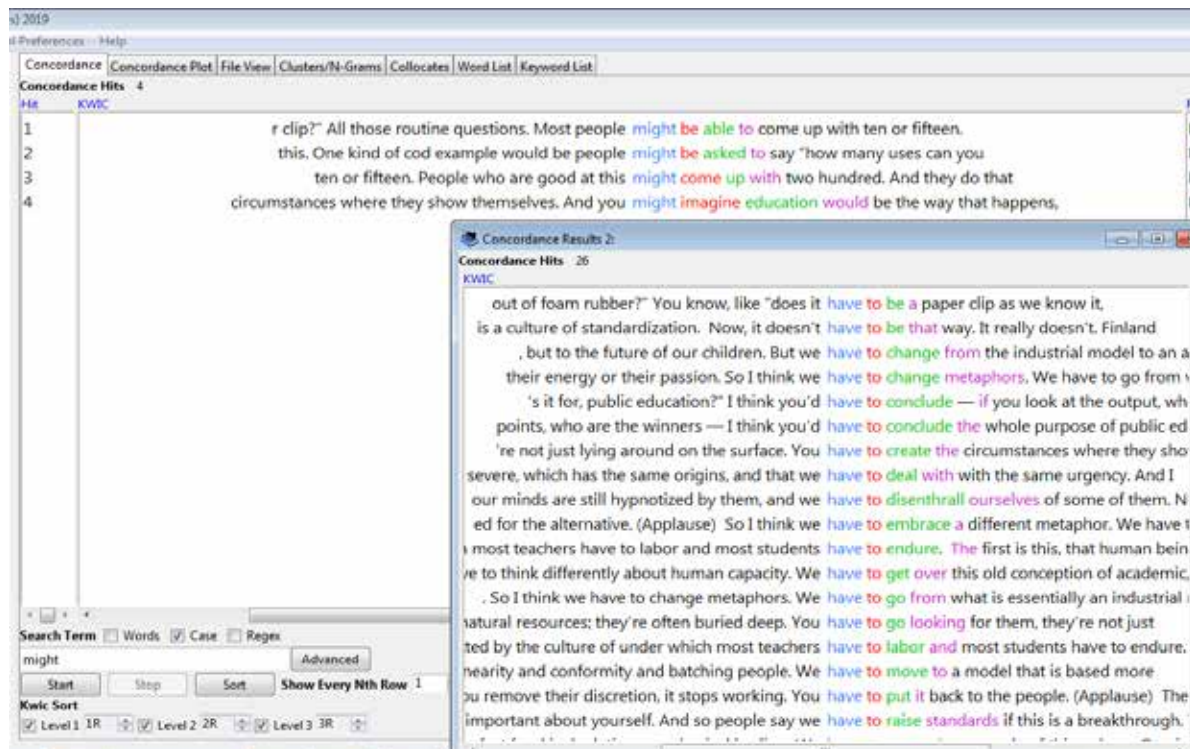

Рис. 5. Фрагмент корпусного аналіз використання слів-маркерів впевненості

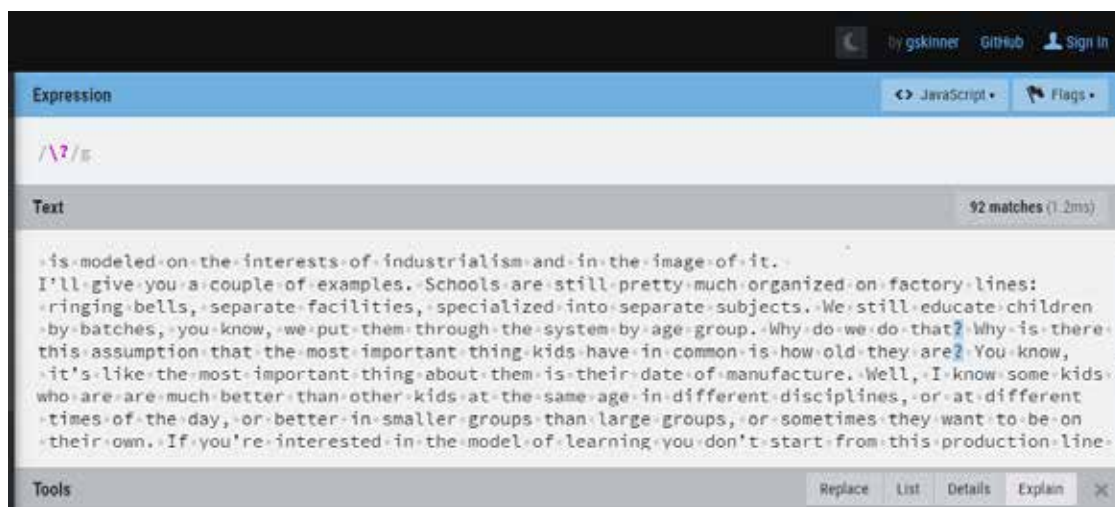

Рис. 6. Фрагмент корпусного аналізу використання К. Робінсоном інтерогативних речень (за допомогою програми Regex)

Корпусний аналіз промов К. Робінсона та їхнє порівняння з іншими мовцями свідчить про те, що використання інтерогативних речень в його промовах (92 рази) майже втричі перевищує використання таких речень президентом Б. Обамою (37 разів), хоча корпусний аналіз промов Б. Обами склав 25 898, що в 2,5 рази перевищує за кількістю слів корпус К. Робінсона.

Висновки. Узагальнення результатів проведеного дослідження свідчить про існування двох моделей комунікативної поведінки індивідів з притаманними для них закономірностями взаємодії мовних засобів різних рівнів, а саме: екстравертивна модель, яка характеризується

емоційно-експресивною реалізацією мовлення, та інтровертивна, якій властиве емоційно-нейтральне оформлення мовлення.

Результати аналізу показали, що до провідних лінгвістичних ознак, які диференціюють мовлення екстра- та інтровертів, належать: відображення засобами усіх рівнів мови егоцентричної / альтруїстичної комунікативної поведінки мовця, його відкритості / замкнутості у процесі спілкування та впевненості / невпевненості під час висловлювання своєї думки; синтаксичне ускладнення / подрібнене членування мовленевого потоку; надмірне / недостатнє вживання емоційно-зabarвленої лексики.

Список літератури:

1. Белянин В.П. Психолінгвістическіе аспекты художественного текста. Москва : МГУ, 1988. 120 с.
2. Большова А.Ю. Лінгвопсихологіческая типология языковых личностей. Филологические науки. *Вопросы теории и практики*. 2015. № 5(47). С. 47–52.
3. Войтко В.І. Психологічний словник. Київ : Вища школа, 1982. 214 с.
4. Голубовська І.О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. *Studia linguistica : збірник наукових праць*. 2008. № 1. С. 25–32.
5. Калита А.А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 320 с.
6. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения. URL: http://www.bim-bad.ru/docs/kant_anthropology.pdf (дата звернення: 10.09.2019).
7. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. Изд. 7-е. Москва : Издательство ЛКИ, 2010. 264 с.
8. Куранова С.І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 208 с.
9. Леонгард К. Акцентированные личности. URL: http://lib100.com/psychiatry/akcentuirovannye_lichnosti/html/ (дата звернення: 10.09.2019).
10. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В. [та інші]. Загальна психологія. Підручник для студ. вищих начальних закладів. 2-ге видання / за заг. ред. С.Д. Максименка. Вінниця : «Нова Книга», 2004. 704 с.
11. Резанова З.И., Скрипко Ю.К. Личность в среде дискурса: языковая репрезентация социально-психологических типов (на материале дискурса виртуальных фан-сообществ музыкальной направленности). *Вестник Томского государственного университета. Филология*. 2016. № 3(41). С. 37–56.
12. Седов К.Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции. Москва : Лабиринт, 2004. 317 с.
13. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
14. Ушакова Т.Н. Психолінгвістика : Уч. для вузов / Под ред. Т.Н. Ушаковой. Москва : ПЕР СЭ, 2006. 416 с.
15. Фромм Э. Человек для самого себя / пер с англ. Э. Спировой. Москва: АСТ : АСТ МОСКВА, 2010. 350 с.
16. Шкуратова И.П. Речь как средство самовыражения личности. *Северо-кавказский психологический вестник*. 2009. № 7(2). С. 57–60.
17. Юнг К.Г. Психологические типы / Пер. с нем. Москва : «Университетская книга», ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1998. 720 с.
18. Янчева Т.В. Просодія висловлювань-захоплень в англійському мовленні : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Київ. 1997. 21 с.
19. American Rhetoric online speech bank: Barack Obama 450+ Speeches. URL: <https://americanrhetoric.com/barackobamaspeeches.htm> (дата звернення: 02.09.2019).
20. Argamon Sh. Lexical predictors of personality type. 2005. URL: https://www.researchgate.net/publication/227400699_Lexical_Predictors_of_Personality_Type (дата звернення: 05.09.2019).
21. Dewaele Jean-Marc, Furnham Adrian Personality and speech production: A pilot study of second language learners. *Personality and Individual Differences*. 2000. № 28(2). Pp. 355–365.
22. Do Schools Kill Creativity by Sir Ken Robinson (Transcript). URL: <https://singjupost.com/schools-kill-creativity-sir-ken-robinson-transcript/> (дата звернення: 10.10.2019).
23. Elon Musk: The Future We're Building – and Boring at TED (Transcript). URL: <https://singjupost.com/elon-musk-the-future-were-building-and-boring-at-ted-transcript/2/> (дата звернення: 04.10.2019).
24. Gill A.J., Oberlander J. *Taking care of linguistic Features of Extraversion*. Proceedings of the 24th Annual Conference of the Cognitive Science Society. 2002. Pp. 363–368.
25. How to Escape Education's Death Valley by Ken Robinson (Full Transcript). URL: <https://singjupost.com/how-to-escape-education-death-valley-by-ken-robinson-full-transcript/> (дата звернення: 10.10.2019).
26. Jarrett Ch. The hidden ways your language betrays you character. URL: <http://www.bbc.com/future/story/20170720-the-hidden-ways-your-language-betrays-your-character> (дата звернення: 04.09.2019).
27. Levelt W.J.M. A History of Psycholinguistics. The Pre-Chomskyan Era. Oxford : Oxford University Press, 2013. 655 p.
28. Mairesse François, Walker M.A., Wehl M.R., Moore K.R. Using Linguistic Cues for the Automatic Recognition of Personality in Conversation and Text. *Journal of Artificial Intelligence*. 2007. № 30. Pp. 457–500.
29. Sapir E. Speech as Personality Trait. *American Journal of Sociology*. 1927. № 32. Pp. 892–905.
30. Sharp D. Personality types: Jung's Model of Typology. Canada: Thistle Printing Compan, 1987. 126 p.
31. Sir Ken Robinson: Bring on The Learning Revolution at TED Talk Conference (Transcript). URL: <https://singjupost.com/sir-ken-robinson-bring-on-the-learning-revolution-at-ted-talk-conference-transcript/> (дата звернення: 10.10.2019).
32. Sir Ken Robinson-Changing Paradigms. URL: <http://lewispositivepsychology.blogspot.com/2011/01/transcript-sir-ken-robinson-changing.html> (дата звернення: 10.10.2019).

References:

1. American Rhetoric online speech bank: Barack Obama 450+ Speeches. Available at: <https://americanrhetoric.com/barackobamaspeeches.htm>
2. Argamon, Sh. (2005). Lexical predictors of personality type. Available at: https://www.researchgate.net/publication/227400699_Lexical_Predictors_of_Personality_Type
3. Belyanin, V.P. (1988). Psikholingvisticheskiye aspekty khudozhestvennogo teksta [Psycholinguistic aspects of a literary text]. Moscow : Moscow State University. (in Russian)
4. Bolshova, A.Yu. (2015). Lingvopsikhologicheskaya tipologiya yazykovykh lichnostiye [Linguopsychological typology of linguistic personalities]. Filologicheskiye nauki. Voprosy teorii i praktiki, vol. 5(47), pp. 47–52. (in Russian)
5. Dewaele Jean-Marc, Furnham Adrian (2000). Personality and speech production: A pilot study of second language learners. *Personality and Individual Differences*, no. 28(2), pp. 355–365.
6. Do Schools Kill Creativity by Sir Ken Robinson (Transcript). Available at: <https://singjupost.com/schools-kill-creativity-sir-ken-robinson-transcript/>
7. Elon Musk: The Future We're Building – and Boring at TED (Transcript). Available at: <https://singjupost.com/elon-musk-the-future-were-building-and-boring-at-ted-transcript/2/>
8. Fromm, E. (2010). Chelovek dlya samogo sebya [Man for Himself: An Inquiry Into the Psychology of Ethics]. Moscow : AST: AST MOSKVA, 350 p. (in Russian)

9. Gill, A.J., & Oberlander, J. (2002). Taking care of linguistic Features of Extraversion. Proceedings of the 24th Annual Conference of the Cognitive Science Society, pp. 363–368.
10. Holubovska, I.O. (2008). Movna osobystist yak linhvokulturnyi fenomen [Linguistic personality as a linguocultural phenomenon]. *Studia linguistica: zbirnyk naukovykh prats*, vol. 1, pp. 25–32. (in Ukrainian)
11. How to Escape Education's Death Valley by Ken Robinson (Full Transcript). Available at: <https://singjupost.com/how-to-escape-educations-death-valley-by-ken-robinson-full-transcript/>
12. Jarrett, Ch. (2017). The hidden ways your language betrays you character. Available at: <http://www.bbc.com/future/story/20170720-the-hidden-ways-your-language-betrays-your-character>
13. Jung, C. (1998). *Psikhologicheskiye tipy* [Psychological types]. Moscow : Universitetskaya kniga», ООО «Firma «Izdatelstvo AST», 720 p. (in Russian)
14. Kalyta, A.A. (2007). Aktualizatsiia emotsiyno-prahmatychnoho potentsialu vyslovlennia: monohrafiya [Actualization of the emotional-pragmatic potential of expression]. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 320 p. (in Ukrainian)
15. Kant, I. (1999). Antropologiya s pragmaticheskoy tochki zreniya [Anthropology from a pragmatic point of view]. Available at: http://www.bim-bad.ru/docs/kant_anthropology.pdf
16. Karaulov, Yu.N. (2010). *Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost* [Russian Language and Linguistic Personality]. Moscow : Izdatelstvo LKI, vol. 7, 264 p. (in Russian)
17. Kuranova, S.I. (2012). *Osnovy psikholingvistyky: navchalnyi posibnyk* [Fundamentals of Psycholinguistics]. Kyiv : «Akademiya», 208 p. (in Ukrainian)
18. Leongard, K. *Aktsentuirovannyye lichnosti* [Accentuated personalities]. Available at: http://lib100.com/psychiatry/akcentuirovannyye_lichnosti/html/ (in Russian)
19. Levelt, W.J.M. (2013). *A History of Psycholinguistics. The Pre-Chomskyan Era*. Oxford : Oxford University Press, 655 p.
20. Mairesse François, Walker, M.A., Wehl, M.R., Moore, K.R. (2007). Using Linguistic Cues for the Automatic Recognition of Personality in Conversation and Text. *Journal of Artificial Intelligence*, no. 30, pp. 457–500.
21. Maksymenko, S.D., Zaychuk, V.O., & Klymenko, V.V. (2004). *Zahalna psikhohiia. Pidruchnyk dlya studentiv vyshchykh nachalnykh zakladiv* [General psychology. Textbook for students in higher education institutions]. Vinnytsia : «Nova Knyha», vol. 2, 704 p. (in Ukrainian)
22. Rezanova, Z.I., & Skripko, Yu.K. (2016). *Lichnost v srede diskursa: yazykovaya reprezentatsiya sotsialno-psikhologicheskikh tipov (na materiale diskursa virtualnykh fan-soobshchestv muzykalnoy napravlenosti)* [Personality in discourse: linguistic representation of socio-psychological types (based on the discourse of virtual fan communities of a musical orientation)]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya* [Tomsk State University Bulletin. Philology], vol. 3(41), pp. 37–56. (in Russian)
23. Sapir, E. (1927). *Speech as Personality Trait* *Americal journal of Sociology*, no. 32, pp. 892–905.
24. Sedov, K.F. (2004). *Diskurs i lichnost': evolyutsiya kommunikativnoy kompetentsii* [Discourse and personality: the evolution of communicative competence]. Moscow : Labirint, 317 p. (in Russian)
25. Selivanova, O.O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: pidruchnyk* [Modern linguistics: directions and problems: textbook]. Poltava : Dovkillya-K, 712 p. (in Ukrainian)
26. Sharp, D. (1987). *Personality types: Jung's Model of Typology*. Canada : Thistle Printing Compan, 126 p.
27. Shkuratova, I.P. (2009). *Rech kak sredstvo samovyrazheniya lichnosti* [Speech as a mean of self-expression]. *Severo-kavkazskiy psikhologicheskii vestnik*, vol. 7(2), pp. 57–60. (in Russian)
28. Sir Ken Robinson: Bring on The Learning Revolution at TED Talk Conference (Transcript). Available at: <https://singjupost.com/sir-ken-robinson-bring-on-the-learning-revolution-at-ted-talk-conference-transcript/>
29. Sir Ken Robinson-Changing Paradigms. Available at: <http://lewisonpositivepsychology.blogspot.com/2011/01/transcript-sir-ken-robinson-changing.html>
30. Ushakova, T.N. (2006). *Psikholingvistika : Uchebnik dlya vuzov* [Psycholinguistics : Textbook for universities]. Moscow : PER SE, 416 p. (in Russian)
31. Voytko, V.I. (1982). *Psikhologichnyy slovnyk* [Psychological Dictionary]. Kyiv : Vyshcha shkola, 214 p. (in Ukrainian)
32. Yancheva, T.V. (1997). *Prosodiia vyslovlivuan-zakhopen v anhliiskomu movlenni* [Prosody of admiration expressions in English speech] (synopsis of Dissertation for PhD in Philological sciences). Kyiv : Kyiv national linguistic University. Available at <https://dlib.rsl.ru/viewer/01000785397#?page=1> (In Ukrainian)